

*Kaip
aš
miriau*

*– Dabar žinau, kad mano pas-
kutinė diena buvo įrašyta ir
užantspauduota visose lemties
knygose, bet kai ji išaušo, nežino-
jau, kad antspaudas bus sulaužytas. O ir
ką tai būtų pakeitę? Žemė garavo paraku,
o baimė ir nerimas skverbėsi iš kiekvieno
rudeninio grumsto. Bėgti! Vienintelė są-
monę apraizgiusi mintis tvinkėjo dažniau už nerimastin-
gai besidaužančių širdį. Tačiau tas žodis
glumino ir skaudino labiau nei pats bėgi-
mas: bėgti? Kodėl bėgti?!. Trauktis! Kuo greičiau trauktis į Vakarus!
Šie žodžiai nuskambėjo kur kas oriau ir
net sukėlė išdidžią, beveik vaikišką šypse-
ną... Tuoj, tik atsisveikinsiu, tik papasa-
kosiu tai, ką privalau, pažvelgsiu ilgiau į
akis, kad geriau prisiminčiau... Ir trauk-
siu į Vakarus. Bet grįšiu, būtinai grįšiu!
Kvailiausia, kad būtent tokiomis akimir-
komis pasaulis atsiskleidžia visu savo
grožiu: tu pamatai ir dulkėtą vieškelio
miražą, ir gilų rudenį su visais įmano-
mais jo atspalviais bei ilgesiu ar medyje sustingusių pelėdą, kurios tyla
baugesnė už didžiausių kanonadą. Ta aki-
mirka didinga ir neaprepiama. Regis, dar
šiek tiek, vos vienas mirksnis, ir rankose
atsidūręs neapčiuopiamas visraktis atra-*

*kins visas tavo būties paslapčių spynas.
Ir jis tikrai atrakina – dabar jau žinau, –
bet tas spragtelėjimas spynoje ir sulaužo
tavo gyvenimo lemties knygos antspaudą –
tai sužinojau vėliau...*

Ta sviedinio skeveldra, kuri atlėkė ir įsmigo tiesiai man į smilkinį, tikriausiai būtų atskriejusi vis tiek, nesvarbu kur būčiau buvęs. Todėl nieko nekaltinu. Kai pajutau ją smingant, nenustebau, tik pagalvojau: kaip sunku tą žodį sueiliuoti: skeveldra! – ir išgirdau keistą spragtelėjimą. Tada, pamenu, dingtelėjo, kad tai, veikiausiai, skylančios kaukolės garsas, bet dar nenusvirus galvai kuo aiškiausiai suvokiau ir pajutau, kaip atsirakina ir atsiveria mano būties paslaptis... Pagaliau! Aš taip to laukiau! Kol sieloje nušvis beribis pažinimas... Tada nusišypsojau ir numiriau.

Ir tik po to paaiškėjo, kad ką tik lėčiau it patrakęs bričkele ne tam, kad ką nors papasakočiau, kad geriau įsiminčiau, bet tam, kad paskutinį kartą pamatyty ir geriau įsimintų mane... Žinau, kad mano pirmasis karstas ir buvo ta bričkelė, kurią sutrikęs, vienišas, išsigandęs arklys ilgokai tempė vieškeliu. Ar jis meldėsi? Arkliai nemoka maldų, bet tikrai girdėjau, kaip jis prunkštė, bandydamas mane prakalbinti, ir tai buvo pa-

našu į raudą. Norėjau jį nuraminti, pasakyti, kad jam viskas bus gerai, o ir man ne taip jau blogai, kaip jis mano. Išgirdau, kaip kažkas, aukštybėse atsidusęs, gailingai pasakė:

– Tiek to, įskaitysime, juk tokie laikai... Panašu į karstą, panašu į laidotuvių procesiją, šūviai ir salvės irgi yra...

Taip supratau, kad dalyvauju savo laidotuviuose, kuriose giedorius pavadavo prunkščiantis arklys, vietoj giminių danguje skrajojo pulkas išgąsdintų paukščių, o vietoj kunigo medyje tupėjo pasišiaušusi pelėda. Regis, net šyptelėjau mintyse, pagalvojęs, kad girgždantis bričkelės rato stipinas erzina ne tik gyvuosius, bet ir mirusius. O tada viskas išnyko ir kuriam laikui stojo tamsa.

Štai taip aš numiriau, o dabar papasakok: kas apie mane girdėti? Ir kaip gyvena mano eilėraščiai?

*Kaip
tu
gyvenai*

– Džiaugiuosi, kad aplankai, Vytautai, ir kad puikiai gyvena tavo eilėraščiai, nors būta bandymų su jais susidoroti, ir nutiko visokių nelaimių su tais rankraščiais, kuriuos išvykdamas paprašei sesers paslėpti ir užkasti po žeme. Karas yra karas, ir užėję kareiviai toje vietoje sukūrė laužą, daugybę dienų virė ten valgyti, tad nekas iš jų ir liko – tokia požeminė apdegusių eilėraščių košė. Bet tu visada buvai gudragalvis ir dabar tikriausiai šypsaisi: tavo laišakai draugams, kuriuos nepailsdamas rašydavai ir vis pridėdavai į juos naujausių savo eilėraščių, kartais net jų pluoštus, pasisėjo kaip nemarios sėklos. Žmonės vieni iš kitų juos persirašinėjo, skaitė, mokėsi ir skleidė žinią apie tavo poeziją ir tave. Šiandien pas mus net yra tokia profesija, kur žmonės specialiai taip daro: skleidžia žinią, garsina autorius, visaip juos populiarina. Šypsokis toliau, nes, norom ar nenorom, – tu buvai vienas pirmųjų, kuris tai tyčia ar netyčia sumąstė.

Papasakosiu trumpai, ką žmonės kalba apie tave ir kaip mato: jie vadina tave jauniausiu Lietuvos klasiku, tragiško likimo poetu ir rašytoju, kuriam egzistencializmas ir kūrybinės gelmės – kasdienė poetinė duona. Literatūros vertintojai, kritikai ir skaitytojai pastatė tave į vieną gretą su visais dar ir tau žinomais klasikais, žinoma, prisidėjo ir naujų. Netgi su V. M. Putinu, kurį tu taip gerbei ir mėgai, stovi greta, bet judu, greičiausiai, dabar daugiau apie tai patys pasišnekate...

Kaip aš tave matau? Turėsi man atleisti už atvirumą, bet įvardysiu kitaip. Matau tave kaip vaikėžą, kupiną dar tik bundančio talento, kurio kūrybinės skeveldros sminga tiesiai skaitytojams

į smilkinius. Nemažai tavo žinomų eilėraščių parašyti, kai tau tebuvo septyniolika! Todėl visiškai nenuostabu, kad išstisios jaunosios kartos iki šiandien tave labai mėgsta ir skaito. Man tu – lyg kadaise buvęs klasiokas, tų pačių pažiūrų ir pomėgių, tik visa galva didesnis. Į toki žvelgiama ir galvojama: „Kas iš to vaikėzo išaugs, jei jis jau dabar siekia lubas?!“

Taip ir žvelgiu į tave – ne kaip į šimtametį klasiką, bet kaip į amžiną vaikėžą. Dar galvoju apie tavo ateitį, kuri dingo praicityje. Kuo tu būtum tapęs, jei ne ta nelemta skeveldra?! Manau, kad su savo mylimu F. Dostojevskiu ar A. E. Po būtum galėjęs smagiai pasivaržyti. Žinoma, tau iš viršaus geriau matyti, bet kartais pagalvoju, kad jei būtum ilgiau čia likęs, tai būtum ne tik plačiau pravėręs ir išskleidęs savo poezijos lobynus, bet ir atvėręs naują, savitą ir didį filosofijos pasaulį, kuriame nuo pat pradžių jauteisi patogiai, lyg sėdėdamas jaukiame gimtajame vienkiemyje.

Klausei, kaip gyvena tavo eilėraščiai? Nustebsi, kokie jie puikūs ir nemarūs. Jie kiekvieną kartą suvirpa naujai ir atskleidžia vis kitą, netikėtą prasmę. Skubu pasidalinti jais su tavimi, žinau, kad gali būti nepaprastai jų pasiilgęs. Viliuosi, kad perrašinėdami, dalindamiesi ir garsiai skaitydami žmonės jų nepakeitė ir tu juos rasi tokius, kokius ir palikai. Mąščiau ir apie tą žodį „skeveldra“, jį tikrai nelengva surimuoti. Nesu poetas ir nebandžiau to daryti, bet man pasirodė, kad tokių žodžių ir nereikia rimuoti – jie ne tam skirti. Skeveldros atleikia pačios, be rimo, be nugludinto žinojimo, jų niekada negali tikėtis, iš anksto numatyti ar gerai apskaičiuoti. Bet kai jos atleikia, įsminga kaip tavo eilėraščiai: giliai, tiesiai į širdį ir smilkinius. Ir dar: tam, kad jos pasklistų, turi įvykti nemenkas

sprogimas. Apie tai mąstau, Vytautai, vis bandydamas suvokti: kokio dydžio tas sproginimas turėjo būti, kad tavo eiliuotos skeveldros atléktų iki mūsų?

∞

– Klausau tavęs ir suprantu, kad nieko naujo po saule... Gyvi poetai skursta, mirę – laidojami kartu su savo kūryba, o tragiškai žuvę – garbinami... Taip buvo visada, tad nieko naujo po saule... Tai sakai, aš dabar klasikas? Tai šiek tiek liūdina, nes reiškia tik tiek, kad esu gražiai supakuotas į dėžutę ir išnarštytas po kaulėlių. Tikiuosi, kad nesirengi ir tu to daryti? Verčiau, kreipdamasis į mane, pridėk vieną raidę ir pasidarys žymiai žmogiškiau: tas klasikas yra tavo klasiokas...

Taikliai paminėjai skeveldras... Bet dydį nulemia visai ne sprogimas, jį nulemia meilės dydis – meilės, kurios mums gyvenime trūko, kurios nesuspėjome pajusti. Meilės, kuria deginome širdį, svilindami ją eilėraščiais. Meilės be atsako ar su nenugalimomis kliūtimis – tai svarbiausia, nes tokios meilės vertė ir kaina aukščiausia. Žmonės, skaitydami eilėraščius, ja šildėsi vėjuotą vakarą ar rūškaną rudenį ir jų pačių plyštančios širdys rimo ir šilo. Dabar jie gražina šilumą geru žodžiu, šiltu jausmu ar meile mano eilėms. Todėl šiandien esu turtingas kaip niekad ir, prisipažinsiu, labai laimingas, nes anapus tvyrau visiškoje abipusėje meilėje, užrašytoje amžinosiose knygoje, kurias išmylejo pati Meilė.

Mielas Vytautai,

Regis, tu tą mokyklą, kurią pavadinčiau gyvenimu, pabaigei eksternu. O mes, metai iš metų, vis dar laikome egzaminus. Todėl šiuo atžvilgiu gal ir esame klasiokai, kada nors kartu studijuosiantys viename universitete, bet prieš tai mums reikia išmokti visas pamokas ir išlaikyti baigiamuosius egzaminus, kuriems turime gerai pasiruošti...

Rašau, o virš manęs plevena tavo vizijos, išnyra ir žvarbus ruduo, ir sodas, ir kiek išplaukęs mylimos senolės veidas. Ir tavo nerimas – koks jis keistai vienodas!

Skaitau ir mūs pasauliai susiliečia – ties ta nematoma, plonyte linija, kur spragsi uždelsto veikimo užraktas ir pasirodo miglotas šio pasaulio vaizdas. Ir mano nerimas dėl jo – koks jis keistai vienodas!

VIZIJOS



Ižanga

Į žemę piktas vakaras atėjo,
Toks baisiai svetimas ir neramus,
O ten už lango blaškosi klajoklis vėjas
Ir lyg keleivis beldžias į duris.

Bet aš vidun jo niekad neįleisiu,
Duris užversiu dar tampriau –
Aš pilnas nerimo, kažko pasilgęs baisiai,
Paskendęs vakaro rimty, mąstau

Apie šią žemę ir kalvas suartas,
Ir iš storų sienojų pastatytus šiuos namus,
Ir žmones einant iš kartos į kartą –
Tuos žmones jaunos, panašius.

Menu jų vasaros auksinį derlių,
Gegužės mėnesio naktis brandžias,
Laukus, priėjus pjūčiai, grūdą berlų
Ir kuriančių žmonių kančias.

Tai plazda jie šio vakaro šešėliuos,
Ryškėja mostai ir galia
Ir pamažu atgimsta vėlei,
Atgimsta vėlei per mane...

[Šarnelė, 1939]

Pirmoji

Kai išbundu vidunaktį ir ima širdį plakti,
O smilkiniais tiksint kančia,
Vėl pamiršti vaizdai lyg pelkių šviesos rudeninę naktį
Praeina pro mane.

Ir aš matau gimtinį šiaurės kelią
Į saule degančius namus...
Ten pats vidudienis. Mergaitė skambina pietums varpeliais,
O jų skambėjimas toks linksmas ir saldus.

Tokia tylą! Ji lyg kančios pribrendęs lašas
Į kaitrą sunkias pamažu.
O saulės spinduliai ant klevo lapų laša
Ir lyg medus nutyška ant šakų.

Bet vakaruos antai jau temsta skliautas,
Kažkur toli dundėjimus girdžiu.
Ateina vandenys ant medžių kritusių šviesų nuplauti
Ir atgaivint laukų.

Po orą vaikosi perkūnijos oželiai,
Ištiesę giedančius sparnus;
Gėlės taurėj miegojęs vėjas keliasi,
Ir ima medžiai bust.

Ir jau pirmi lašai šiušena lapais –
Gainioja viesulas liūtis sodrias.
O nuo stogų tartum mergaitės čiurkšlės plepa, –
Upeliai srūva į valkas.

Melsvi žaibai vagoja, dunda debesys ir šniokščia žemė,
Ir nebaigia trenksmai aidėt...
Bet pamažėl prašvinta pašaliai sutemę,
Ir audros tylą tartum vandenių išsekusi versmė.

Iš debesies suspindi saulė vėl, ir vyturėliai juokias.
Rasotom pievom atbrenda pavakarys;
Ir ežero melduos pablūdušios lakštutės suokia,
Ir garsina sodus strazdų daina skambi...

Greit vakaras. Iš lauko grįžta tėvas į namus, kiemu atbėga šunes,
O vakarienės dūmai iš raudono kamino jau driekias pažemiais,
Linguoja vėjas obelių viršūnėm,
Ir kryptančių langų stikluos jau paskutinės šviesos baigia žaist.

Ramu jau tėviškėj. Mėnulis pro klevus į kiemą žiūri;
Naktis graži ir dieviškai skaisti.
Tik pas mane tamsus vidunaktis, tik pelenuos maža ugnelė gūri,
Ir balsiai daužosi širdis.

[Kaunas, 1939]